

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 7 ΙΟΥΝΙΟΥ 2019 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)**

ΚΕΙΜΕΝΟ

[Επίκληση των αξιών της δημοκρατίας]

Χρειάζεται μια απάντηση στο βασικό ερώτημα που άκουσα να επαναλαμβάνεται συχνά, κυρίως από τους νέους οι οποίοι τόσο εύκολα αυταπατώνται κι εξίσου εύκολα απογοητεύονται: Αφού η δημοκρατία είναι κατά κύριο λόγο ένα σύνολο διαδικαστικών κανόνων, πώς μπορούμε να έχουμε την απαίτηση να βασιζόμαστε στους «ενεργούς πολίτες»; Για να έχουμε ενεργούς πολίτες, δεν χρειάζονται άραγε και ιδανικά; Και βέβαια χρειάζονται τα ιδανικά. Πώς όμως να μην πάρουμε υπόψη μας τις μεγάλες ιδεολογικές συγκρούσεις που δημιούργησαν αυτούς τους κανόνες; Θέλετε να δοκιμάσουμε να τις απარიθμήσουμε;

Πρώτο μεταξύ όλων συναντάμε μέσα από αιώνες αμείλικτων θρησκευτικών πολέμων το ιδανικό της ανοχής. Αν σήμερα απειλείται η ειρήνη στον κόσμο, η απειλή προέρχεται για άλλη μια φορά από τον φανατισμό, δηλαδή από την τυφλή πίστη στη δική μας αλήθεια και ότι αυτή μπορεί να επιβληθεί με τη βία. Δεν χρειάζονται παραδείγματα· τα έχουμε καθημερινά μπροστά στα μάτια μας.

Έπειτα έρχεται το ιδανικό της μη βίας. Ποτέ μου δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ*, σύμφωνα με την οποία αυτό που ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από μια μη δημοκρατική είναι πως μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν να ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες. Οι τυπικοί κανόνες της δημοκρατίας, που τόσο συχνά γίνονται αντικείμενο χλευασμού, εισήγαγαν για πρώτη φορά στην ιστορία τρόπους συμβίωσης που είχαν στόχο την επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων χωρίς τη χρήση βίας. Μόνον εκεί όπου οι κανόνες αυτοί γίνονται σεβαστοί, ο αντίπαλος δεν θεωρείται πλέον εχθρός που πρέπει να εξοντωθεί αλλά αυτός που μας αντιπολιτεύεται και άυριο μπορεί να πάρει τη θέση μας.

Τρίτο, το ιδανικό της σταδιακής ανανέωσης της κοινωνίας μέσα από την ελεύθερη αντιπαράθεση των ιδεών και την αλλαγή της νοοτροπίας και του τρόπου ζωής. Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση των ειρηνικών επαναστάσεων, όπως συνέβη τις τελευταίες δεκαετίες με την αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων, που ίσως να είναι η μεγαλύτερη επανάσταση της εποχής μας.

Τέλος, το ιδανικό της αδελφότητας (η *fraternité* της Γαλλικής Επανάστασης). Η ιστορία του ανθρώπου είναι σε μεγάλο βαθμό ιστορία συγκρούσεων αδελφοκτόνων. Στο έργο του *Φιλοσοφία της Ιστορίας* ο Χέγκελ** χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο». Μπορούμε να τον διαψεύσουμε; Σε καμία χώρα του κόσμου δεν υπάρχει περίπτωση να διαρκεί επί μακρόν η δημοκρατία δίχως να γίνει ήθος και συμπεριφορά.

* Καρλ Πόπερ: Φιλόσοφος του 20^{ου} αι.

** Γ. Β. Φ. Χέγκελ: Φιλόσοφος του 19^{ου} αι.

Πώς όμως μπορεί να γίνει αυτό δίχως την αναγνώριση της αδελφότητας που ενώνει όλους τους ανθρώπους σε ένα κοινό πεπρωμένο; Η αναγνώριση αυτού του γεγονότος είναι τόσο περισσότερο αναγκαία σήμερα, που καθημερινά συνειδητοποιούμε αυτό το κοινό πεπρωμένο και θα έπρεπε να ενεργήσουμε με συνέπεια όσο υπάρχει ακόμα αυτή η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.

Απόσπασμα από το βιβλίο του Norberto Bobbio, *Το μέλλον της δημοκρατίας*, μετάφραση Π. Ράμος. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1993, σελ. 49-51.

A1. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (90-110 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το κείμενο, τις παρακάτω προτάσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**:

- α. Κυρίως οι νέοι αμφισβητούν τη δυνατότητα της δημοκρατίας να βασίζεται στους «ενεργούς πολίτες».
- β. Η αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων δεν εντάσσεται στις ειρηνικές επαναστάσεις.
- γ. Η μακροβιότητα της δημοκρατίας προϋποθέτει ανάλογη στάση ζωής.
- δ. Ο φανατισμός και η βία βρίσκονται στον αντίποδα της ανοχής.
- ε. Στόχος των δημοκρατικών πολιτευμάτων δεν είναι η ειρηνική επίλυση των κοινωνικών συγκρούσεων.

Μονάδες 10

B2. α. Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο περιπτώσεις επίκλησης στην αυθεντία (μονάδες 2).

β. Για ποιον λόγο χρησιμοποιεί ο συγγραφέας την επίκληση σε κάθε μία περίπτωση; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με στοιχεία από το κείμενο (μονάδες 4).

Μονάδες 6

B3. α. Να ξαναγράψετε κάθε μία από τις παρακάτω προτάσεις της τρίτης παραγράφου, αντικαθιστώντας την υπογραμμισμένη λέξη με μία άλλη, σημασιολογικά ισοδύναμη:

1. «... δεν ξεχνώ τη διδαχή του Καρλ Πόπερ ...».
2. «... γίνονται αντικείμενα χλευασμού ...».
3. «... εισήγαγαν στην ιστορία τρόπους συμβίωσης ...».
4. «... αυτός που μας αντιπολιτεύεται ...».

Μονάδες 4

- β. Σε κάθε ένα από τα παρακάτω αποσπάσματα, να αναγνωρίσετε τη λειτουργία της γλώσσας στις υπογραμμισμένες φράσεις (μονάδες 2) και να αποδώσετε τη σημασία τους μονολεκτικά ή περιφραστικά (μονάδες 4):
1. «... ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως “απέραντο σφαγείο” ...» (5η παράγραφος).
 2. «... η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας.» (6η παράγραφος).

Μονάδες 6
ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 10

- B4. α.** Στα υφολογικά χαρακτηριστικά του δοκιμίου συμπεριλαμβάνονται τα παρακάτω:

1. σύνθετη δομή προτάσεων που επιτυγχάνεται με τη χρήση υποτακτικού λόγου, και
2. κάποια προφορικότητα στο ύφος που δείχνει διάθεση του δοκιμιογράφου να επικοινωνήσει με τον αναγνώστη.

Για κάθε ένα από τα παραπάνω χαρακτηριστικά να εντοπίσετε στο κείμενο δύο (2) παραδείγματα και να τα μεταφέρετε στο τετράδιό σας.

Μονάδες 4

- β. Να εξηγήσετε τη χρήση του σημείου στίξης της παρένθεσης που βρίσκεται στην 5η παράγραφο:

«... (η *fraternité* της Γαλλικής επανάστασης) ...».

Μονάδες 2

- γ. Στην παρακάτω φράση να αναγνωρίσετε το είδος της σύνταξης (ενεργητική – παθητική) (μονάδα 1) και να το μετατρέψετε στο άλλο είδος (μονάδες 2):

«... Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων ...».

Μονάδες 3
ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 9

- Γ1.** «Για να διατηρούν τις βασικές τους αρχές, οι σύγχρονες δημοκρατίες βασίζονται στη δράση των ενεργών πολιτών» είναι το θέμα αφιερώματος στην ηλεκτρονική εφημερίδα του σχολείου σου.

Σε ένα άρθρο 500-600 λέξεων να παρουσιάσεις τεκμηριωμένα τις θέσεις σου για το θέμα, εστιάζοντας:

- α. στις ενέργειες με τις οποίες ο πολίτης κάνει πράξη τη δημοκρατία στην καθημερινότητά του, και
- β. στις δράσεις με τις οποίες το σχολείο μπορεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση ενεργών πολιτών με δημοκρατικό ήθος.

Προσοχή: στο άρθρο να μην αναγράψετε το ονοματεπώνυμό σας.

Μονάδες 40

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 10.00 π.μ.

**ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ**

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ 2019

A1.

Θέμα του κειμένου αποτελούν οι αξίες της δημοκρατίας.

1^η § Η αναγκαιότητα των ιδανικών ως απάντηση του συγγραφέα στην αμφισβήτηση των νέων για τον ρόλο του ενεργού πολίτη μέσα στο πλαίσιο των δημοκρατικών κανόνων.

2^η § Το ιδανικό της ανοχής ως αντίδοτο στον φανατισμό που απειλεί την παγκόσμια ειρήνη.

3^η § Το ιδανικό της μη βίας ως χαρακτηριστικό της δημοκρατίας, σύμφωνα και με τον Καρλ Πόπερ, οδηγεί στην ομαλή επίλυση των ιδεολογικών διαφορών και συγκρούσεων και κατ' επέκταση στην αρμονική συμβίωση.

4^η § Η δημοκρατία επιτρέπει την ανανέωση ιδεών και νοοτροπίας με τη μορφή ειρηνικών επαναστάσεων και την υιοθέτηση νέων τρόπων ζωής.

5^η, 6^η § Το ιδανικό της αδελφότητας, που διαμορφώθηκε μέσα από αιματηρές συγκρούσεις, εξασφαλίζει την επιβίωση της δημοκρατίας και σήμερα, όσο ποτέ άλλοτε, αποτελεί αναγκαιότητα.

B1.

- α. Σωστό
- β. Λάθος
- γ. Σωστό
- δ. Σωστό
- ε. Λάθος

B2.

α. Επίκληση στην αυθεντία

3^η παράγραφος «Ποτέ δεν ξεχνώ τη διδαχή του Κάρλ Πόπερ, σύμφωνα...αιματοχυσίες»

5^η παράγραφος «Στο έργο του Φιλοσοφία της Ιστορίας ο Χέγκελ... «απέραντο σφαγείο»

B2β.

Η επίκληση στην αυθεντία και στις δύο περιπτώσεις ενισχύει την επιχειρηματολογία και αυξάνει την αξιοπιστία των θέσεων του συγγραφέα. Πιο συγκεκριμένα:

Στην πρώτη περίπτωση χρησιμοποιεί τη διδαχή του Κάρλ Πόπερ για να τεκμηριώσει το ιδανικό της μη βίας ως χαρακτηριστικό της δημοκρατίας. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι η μη χρήση βίας διακρίνει τα δημοκρατικά από τα μη δημοκρατικά πολιτεύματα.

Στη δεύτερη περίπτωση ενισχύει τη θέση ότι η ανθρώπινη ιστορία χαρακτηρίζεται από εμφύλιες συγκρούσεις και διαμάχες επικαλούμενος τη ρήση του Χέγκελ.

B3α.

διδασχί = διδασκαλία

χλευασμού = κοροϊδίας, λοιδορίας

συμβίωσης = συνύπαρξης

αντιπολιτεύεται = αντικρούει, αντιτίθεται

B3β.

1. «...ο Χέγκελ χαρακτήρισε την Ιστορία ως «απέραντο σφαγείο»...»: συνυποδηλωτική, μεταφορική λειτουργία της γλώσσας

απέραντο σφαγείο = πεδίο διάπραξης εγκλημάτων με θύμα τον άνθρωπο / πεδίο άπειρων εγκληματικών ενεργειών

2. «...η μικρή φλόγα της λογικής που φωτίζει την πορεία μας»: συνυποδηλωτική, μεταφορική λειτουργία της γλώσσας

φωτίζει την πορεία μας = δείχνει την πορεία μας / μας κατευθύνει / μας καθοδηγεί / μας προσανατολίζει

B4α.

1. Υποτακτικός λόγος

Παραδείγματα

α. «Ποτέ μου δεν ξεχνώ τη διδασχί του Κάρλ Πόπερ, σύμφωνα **με την οποία** αυτό **που** ουσιαστικά διακρίνει μια δημοκρατική εξουσία από τη μια μη δημοκρατική είναι **πως** μονάχα στην πρώτη οι πολίτες μπορούν **να** ξεφορτωθούν τους κυβερνώντες χωρίς αιματοχυσίες» 3^η παράγραφος

β. «Μόνο η δημοκρατία επιτρέπει τη διαμόρφωση και την εξάπλωση των ειρηνικών επαναστάσεων **όπως** συνέβη τις τελευταίες δεκαετίες με την αλλαγή στις σχέσεις των δύο φύλων, **που** ίσως να είναι η μεγαλύτερη επανάσταση της εποχής μας» 4^η παράγραφος

2. Προφορικότητα στο ύφος

Παραδείγματα

α. «Θέλετε να δοκιμάσουμε να τις απαριθμήσουμε;» 1^η παράγραφος

«Μπορούμε να τον διαψεύσουμε;» 5^η παράγραφος

(χρήση ρητορικών ερωτήσεων και α' πληθυντικού προσώπου)

β. «Δεν χρειάζονται παραδείγματα: τα έχουμε καθημερινά μπροστά στα μάτια μας» 2^η παράγραφος.

(χρήση α' πληθυντικού προσώπου)

B4β.

Η παρένθεση (η fraternite της Γαλλικής επανάστασης) είναι ένας ξένος όρος που επεξηγεί και διασαφηνίζει τη φράση «το ιδανικό της αδελφότητας»

B4γ.

Η σύνταξη της πρότασης είναι ενεργητική. Η μετατροπή της σε παθητική σύνταξη γίνεται ως εξής: «...Μόνο από τη δημοκρατία επιτρέπεται η διαμόρφωση και η εξάπλωση ειρηνικών επαναστάσεων...»

Γ1.

Επικοινωνιακό πλαίσιο: Άρθρο

Ενδεικτικός τίτλος: «Πολίτες εν δράσει»

Πρόλογος

Θεμελιώδης αρχή και προϋπόθεση της δημοκρατίας είναι η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στα κοινά. Το μεγάλο ποσοστό όμως αποχής από την πρόσφατη διαδικασία των εκλογών αποδεικνύει τον κλονισμό της γενικότερης δημοκρατικής συνείδησης του σύγχρονου πολίτη. Με αφορμή λοιπόν αυτό το γεγονός χρειάζεται να διερευνηθεί η πρακτική εφαρμογή των δημοκρατικών αρχών στην καθημερινή ζωή και η συμβολή του σχολείου στη διαμόρφωση δημοκρατικών πολιτών.

Κύριο θέμα

α' ερώτημα: πράξεις δημοκρατίας στην καθημερινότητα

- επαγρύπνηση με ενημέρωση και πληροφόρηση για ατομικά και συλλογικά προβλήματα
- κριτική θεώρηση των πραγμάτων και περιφρούρηση αυτοβουλίας
- υπακοή στους νόμους
- σεβασμός στη διαφορετικότητα (ΑΜΕΑ, αλλοεθνείς, αλλόθρησκοι)
- επίλυση των διαφορών μέσω του διαλόγου
- συμμετοχή σε οργανώσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου/αγωνιστικότητα
- συμμετοχή σε ψηφοφορίες

Μεταβατική παράγραφος

β' ερώτημα: Σχολικές δράσεις για τη διαμόρφωση ενεργών δημοκρατικών πολιτών

- διάλογος καθηγητών-μαθητών καθώς και μαθητών μεταξύ τους για παροχή γνώσης και ανάπτυξη κριτικής σκέψης, καλλιέργεια διαλόγου, σεβασμός στην πολυφωνία
- ομαδοσυνεργατική διδασκαλία για την ορθή κοινωνικοποίηση των παιδιών και εμφύσηση αξιών, ιδανικών και αρχών.

- δράσεις κοινωνικού χαρακτήρα (περιβαλλοντικές ομάδες, στήριξη αδύναμων μαθητών) για σεβασμό στον συνάνθρωπο και στα ανθρώπινα δικαιώματα
- ενίσχυση μαθητικών κοινοτήτων για διεκδίκηση δικαιωμάτων και καλλιέργεια αγωνιστικότητας με απόκτηση κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης
- δράσεις για ένταξη ατόμων με διαφορετικότητα (στο πλαίσιο του μαθήματος της Φυσικής Αγωγής)

Επίλογος

Το σχολείο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση συνειδητοποιημένων, δημοκρατικών πολιτών. Παρ' όλα αυτά, επειδή η απόκτηση δημοκρατικής παιδείας είναι μια συνεχής διαδικασία, είναι ευθύνη κάθε πολίτη που σέβεται τον εαυτό του και τους συνανθρώπους του να μεριμνά για τη διαφύλαξη των δημοκρατικών αρχών στην καθημερινότητά του.

Επισήμανση: ο μαθητής μπορεί να κλείσει το άρθρο του γράφοντας «**Ο αρθρογράφος**»